
**Адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право**

УДК 342.9

DOI 10.33244/2617-4154.3(24).2026.11-26

Т. В. Гарасім,*здобувач ступеня доктора філософії,
ПВНЗ «Європейський університет»***T. V. Garasim,***postgraduate student European University**email: harasim_t.m@meta.ua***ORCID 0009-0006-2006-330X****ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ
СУБ'ЄКТІВ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО
ЗАХИСТУ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ****FEATURES OF THE LEGAL STATUS OF BUSINESS
ENTITIES SUBJECT TO ADMINISTRATIVE
AND LEGAL PROTECTION IN UKRAINE**

В умовах сьогодення забезпечення ефективного адміністративно-правового захисту бізнесу є одним із ключових напрямів державної політики в умовах євроінтеграції та реформування системи публічного управління. Система суб'єктів характеризується складною структурою та неоднорідністю їхнього правового статусу. Чинне законодавство визначає повноваження окремих суб'єктів фрагментарно. Це зумовлює дублювання компетенції та ускладнює ефективну реалізацію покладених на них функцій. Комплексне дослідження особливостей правового статусу суб'єктів адміністративно-правового захисту бізнесу в Україні є актуальним і має важливе теоретичне та практичне значення.

У дослідженні застосовано комплекс загальнонаукових і спеціально-юридичних методів наукового пізнання. Формально-юридичний метод використано для аналізу норм Конституції України, законів України та інших нормативно-правових актів, які визначають правовий статус суб'єктів адміністративно-правового захисту бізнесу. Системно-структурний метод застосовано для дослідження системи суб'єктів адміністративно-правового

Ця робота ліцензується відповідно до [Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

© Гарасім Т. В., 2026

захисту бізнесу, визначення їхнього місця в механізмі публічного адміністрування та встановлення взаємозв'язків між ними. Функціональний метод дав змогу з'ясувати особливості реалізації адміністративно-правових повноважень окремими суб'єктами у сфері захисту прав і законних інтересів суб'єктів господарювання. За допомогою порівняльно-правового методу проаналізовано наукові підходи до розуміння адміністративно-правового статусу та класифікації суб'єктів адміністративно-правового захисту бізнесу. Для формулювання висновків і авторської класифікації суб'єктів адміністративно-правового захисту бізнесу застосовано методи аналізу, синтезу, індукції, дедукції та узагальнення.

Проаналізовано наукові підходи до визначення адміністративно-правового статусу суб'єктів адміністративно-правового захисту бізнесу й встановлено відсутність єдиного підходу до розуміння його змісту та структурних елементів. Обґрунтовано авторське визначення адміністративно-правового статусу суб'єктів адміністративно-правового захисту бізнесу й визначено його основні складові. Досліджено систему суб'єктів адміністративно-правового захисту бізнесу, охарактеризовано особливості їхнього правового статусу та адміністративно-правових повноважень. Встановлено, що специфіка правового статусу зазначених суб'єктів зумовлена різним обсягом компетенції, функціональним призначенням і місцем у механізмі адміністративно-правового захисту прав та законних інтересів суб'єктів господарювання. Запропоновано авторську класифікацію суб'єктів адміністративно-правового захисту бізнесу за характером реалізованих адміністративно-правових повноважень, що дає змогу комплексно відобразити їх роль у системі публічного управління.

Запропоновано здійснювати класифікацію суб'єктів адміністративно-правового захисту бізнесу за характером реалізованих адміністративно-правових повноважень, виділивши такі групи: 1) суб'єкти формування державної політики у сфері захисту бізнесу – суб'єкти, які визначають засади державної політики, формують нормативно-правову основу підприємницької діяльності та встановлюють гарантії захисту бізнесу (Верховна Рада України, Президент України та Кабінет Міністрів України); 2) суб'єкти організаційного забезпечення адміністративно-правового захисту бізнесу – суб'єкти, які забезпечують реалізацію державної політики, координують діяльність інших органів, організовують виконання державних програм розвитку підприємництва та забезпечують функціонування адміністративного механізму захисту бізнесу (Міністерство економіки та довкілля України, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування); 3) суб'єкти регуляторно-дозвільного та сервісного забезпечення підприємницької діяльності – суб'єкти, діяльність яких спрямована на створення сприятливих умов для здійснення господарської діяльності за рахунок реалізації дозвільних, реєстраційних, ліцензійних, інформаційних і консультативних повноважень (Державна регуляторна служба України, Міністерство цифрової трансформації України, органи місцевого самоврядування та інші органи, що надають адміністративні послуги суб'єктам господарювання); 4) суб'єкти контрольно-наглядового забезпечення законності у сфері господарської діяльності – суб'єкти, які здійснюють державний контроль за дотриманням законодавства у сфері підприємництва, фінансової дисципліни, оподаткування, митної справи, конкурентного

законодавства та інших напрямів господарської діяльності (Державна податкова служба України, Державна митна служба України, Антимонопольний комітет України, Державна служба фінансового моніторингу України та інші контролюючі органи); 5) суб'єкти правоохоронного адміністративно-правового захисту бізнесу – суб'єкти, які реалізують превентивні, юрисдикційні та правоохоронні повноваження, спрямовані на припинення правопорушень, захист права власності, економічної безпеки та законних інтересів суб'єктів господарювання (Міністерство внутрішніх справ України, Бюро економічної безпеки України та інші правоохоронні органи в межах їхньої адміністративної компетенції); 6) суб'єкти відновлення порушених прав суб'єктів бізнесу – органи, діяльність яких спрямована на поновлення порушених прав суб'єктів господарювання через примусове виконання судових та інших рішень, а також застосування інших адміністративно-правових механізмів відновлення порушених прав (органи Державної виконавчої служби України); 7) спеціалізовані правозахисні суб'єкти у сфері захисту бізнесу – здійснення захисту прав суб'єктів господарювання є одним із основних напрямів їхньої діяльності (Рада бізнес-омбудсмена, торгово-промислові палати, громадські об'єднання, а також інші інституції, створені для позасудового захисту прав підприємців і взаємодії бізнесу з органами публічної влади).

Ключові слова: адміністративно-правовий захист, адміністративно-правовий статус, бізнес, підприємництво, захист бізнесу, захист підприємництва.

Introduction. In the current climate, ensuring effective administrative and legal protection for businesses is one of the key priorities of state policy in the context of European integration and the reform of the public administration system. The system of bodies responsible for providing administrative and legal protection to businesses is characterised by a complex structure and the heterogeneity of their legal status. Current legislation defines the powers of individual bodies in a piecemeal manner, which leads to overlapping competences, a lack of coordination in their activities, and hinders the effective performance of the functions entrusted to them. There is also no unified approach in the academic literature to defining the characteristics of the legal status of entities providing administrative and legal protection for businesses and their classification. This has a negative impact on the development of a comprehensive mechanism for the administrative and legal protection of the rights and legitimate interests of business entities. In view of the above, a comprehensive study of the characteristics of the legal status of entities involved in the administrative and legal protection of business in Ukraine is relevant and of significant theoretical and practical importance.

Purpose. The aim of this article is to examine the characteristics of the legal status of entities involved in the administrative and legal protection of business in Ukraine, to clarify the specifics of their administrative and legal position, to define their role within the mechanism of administrative and legal protection of business, and to justify the author's classification of such entities.

Methods. To achieve the stated aim, a range of general scientific and specialised legal methods of scientific inquiry were applied. The formal-legal method was used to analyse the

provisions of the Constitution of Ukraine, the laws of Ukraine and other regulatory legal acts that define the legal status of entities involved in the administrative and legal protection of business. The systemic-structural method was applied to study the system of entities involved in the administrative and legal protection of business, to determine their place within the public administration mechanism, and to establish the interrelationships between them. The functional method made it possible to identify the specific features of the exercise of administrative and legal powers by individual entities in the sphere of protecting the rights and legitimate interests of business entities. Using the comparative legal method, academic approaches to understanding the administrative and legal status and classification of entities involved in the administrative and legal protection of business were analysed. Methods of analysis, synthesis, induction, deduction and generalisation were applied to formulate conclusions and develop the author's classification of entities involved in the administrative and legal protection of business.

Results. This study analyses academic approaches to defining the administrative and legal status of entities involved in the administrative and legal protection of business and establishes that there is no single approach to understanding its content and structural elements. The author's definition of the administrative and legal status of such entities is substantiated, and its main components are identified. The system of entities involved in the administrative and legal protection of business has been examined, and the characteristics of their legal status and administrative and legal powers have been described. It has been established that the specific nature of the legal status of these entities is determined by their varying scope of competence, functional purpose and role within the mechanism of administrative and legal protection of the rights and legitimate interests of business entities. The author proposes a classification of entities involved in the administrative and legal protection of business according to the nature of the administrative and legal powers they exercise, which allows for a comprehensive reflection of their role within the system of public administration.

Conclusion. It is proposed to classify the bodies responsible for the administrative and legal protection of business according to the nature of the administrative and legal powers they exercise, identifying the following groups: 1) bodies responsible for shaping state policy in the field of business protection – bodies that define the principles of state policy, formulate the regulatory framework for entrepreneurial activity and establish guarantees for business protection (the Verkhovna Rada of Ukraine, the President of Ukraine and the Cabinet of Ministers of Ukraine); 2) bodies responsible for the organisational implementation of administrative and legal protection of business – bodies that ensure the implementation of state policy, coordinate the activities of other bodies, organise the implementation of state programmes for the development of entrepreneurship and ensure the functioning of the administrative mechanism for business protection (the Ministry of Economy, Environment and Agriculture of Ukraine, local state administrations and local self-government bodies); 3) bodies responsible for regulatory, licensing and support services for business activities – bodies whose activities are aimed at creating favourable conditions for the conduct of economic activities through the exercise of powers relating to permits, registration, licensing, information provision and

advice (the State Regulatory Service of Ukraine, the Ministry of Digital Transformation of Ukraine, local authorities and other bodies providing administrative services to business entities); 4) bodies responsible for monitoring and supervising compliance with the law in the sphere of economic activity – bodies that exercise state control over compliance with legislation in the fields of entrepreneurship, financial discipline, taxation, customs, competition law and other areas of economic activity (the State Tax Service of Ukraine, the State Customs Service of Ukraine, the Antimonopoly Committee of Ukraine, the State Financial Monitoring Service of Ukraine and other supervisory bodies); 5) bodies responsible for the administrative and legal protection of businesses – bodies exercising preventive, jurisdictional and law enforcement powers aimed at preventing offences and protecting property rights, economic security and the legitimate interests of business entities (the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, the Economic Security Bureau of Ukraine and other law enforcement agencies within the scope of their administrative competence); 6) bodies responsible for restoring the infringed rights of business entities – bodies whose activities are aimed at restoring the infringed rights of business entities through the enforcement of court and other decisions, as well as through the application of other administrative and legal mechanisms for restoring infringed rights (bodies of the State Enforcement Service of Ukraine); 7) specialised bodies for the protection of business – the protection of business entities' rights is one of their main areas of activity (the Business Ombudsman Council, chambers of commerce and industry, civil society organisations, as well as other institutions established for the out-of-court protection of entrepreneurs' rights and for facilitating interaction between business and public authorities).

Keywords: *administrative and legal protection, administrative and legal status, business, entrepreneurship, business protection, protection of entrepreneurship.*

Постановка проблеми. Сьогодні забезпечення ефективного адміністративно-правового захисту бізнесу є одним із основних напрямів державної політики в умовах євроінтеграції та реформування системи публічного управління. Система суб'єктів, які здійснюють адміністративно-правовий захист бізнесу, характеризується складною структурою та неоднорідністю їхнього правового статусу. Чинне законодавство визначає повноваження окремих суб'єктів фрагментарно, що зумовлює дублювання компетенції, недостатню узгодженість їхньої діяльності та ускладнює ефективну реалізацію покладених на них функцій. У науковій літературі також відсутній єдиний підхід до визначення особливостей правового статусу суб'єктів адміністративно-правового захисту бізнесу та їхньої класифікації. Це негативно впливає на формування цілісного механізму адміністративно-правового захисту прав і законних інтересів суб'єктів господарювання. З огляду на вищевикладене комплексне дослідження особливостей правового статусу суб'єктів адміністративно-правового захисту бізнесу в Україні є актуальним і має важливе теоретичне та практичне значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною основою дослідження стали роботи вчених, які присвятили їх вивченню адміністративно-правового статусу, зокрема: В. Б. Авер'янов, А. М. Авторгов, В. В. Галунько, О. В. Дідич, Я. В. Журавель, Л. В. Крупнова, О. І. Миколенко, О. М. Миколенко, А. М. Подоляка, І. М. Риженко,

С. В. Шестаков. Водночас вказані науковці цілеспрямовано статус суб'єктів адміністративно-правового захисту бізнесу не аналізували, а досліджували суміжні чи більш широкі суспільні відносини. Отже, проблема адміністративно-правового статусу суб'єктів захисту бізнесу й обґрунтування авторської класифікації таких суб'єктів.

Метою статті є дослідження особливостей правового статусу суб'єктів адміністративно-правового захисту бізнесу в Україні, з'ясування специфіки їхнього адміністративно-правового становища, визначення місця в механізмі адміністративно-правового захисту бізнесу й обґрунтування авторської класифікації таких суб'єктів.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Завданнями статті є проаналізувати наукові підходи до розуміння адміністративно-правового статусу суб'єктів адміністративно-правового захисту бізнесу, визначити особливості правового статусу суб'єктів адміністративно-правового захисту бізнесу в Україні, дослідити систему суб'єктів адміністративно-правового захисту бізнесу та охарактеризувати їхні адміністративно-правові повноваження.

Виклад основного матеріалу. Адміністративно-правовий статус посідає важливе місце в системі юридичної науки, оскільки саме через його зміст розкривається правове становище учасників адміністративно-правових відносин, особливості їхньої взаємодії з органами публічної влади, а також межі реалізації наданих їм прав і виконання покладених обов'язків.

Категорія «статус» (від лат. status – становище, положення) традиційно використовується для характеристики юридично визначеного становища фізичних та юридичних осіб, що знаходить своє вираження в сукупності їхніх прав, обов'язків, законних інтересів і гарантій їхньої реалізації. Водночас у сучасній адміністративно-правовій доктрині відсутній єдиний підхід до визначення поняття адміністративно-правового статусу. Це зумовило формування різних наукових концепцій щодо його змісту, структурних елементів і функціонального призначення, кожна з яких акцентує увагу на окремих аспектах правового становища суб'єкта в системі публічного адміністрування [1, с. 531].

Так, А. М. Авторгов, досліджуючи адміністративно-правовий статус державного виконавця, вносить до його структури правосуб'єктність, права й обов'язки, компетенцію та юридичну відповідальність [2, с. 11].

О. О. Бандурка визначає правовий статус органу державної влади як комплекс його повноважень юридично-владного характеру, реалізація яких забезпечує виконання покладених на нього завдань [3, с. 23].

О. В. Дідич адміністративно-правовий статус тлумачить як сукупність правосуб'єктності, суб'єктивних прав, обов'язків, законних інтересів і гарантій їхньої реалізації у сфері адміністративних правових відносин [4, с. 11].

О. М. Федевич правовий статус органу виконавчої влади визначає як комплекс його прав і обов'язків, які виражаються в адміністративній правосуб'єктності [5, с. 71].

Зі свого боку Я. В. Журавель, аналізуючи адміністративно-правовий статус, акцентує увагу на таких його складових, як завдання, функції, права, обов'язки, а також особливості діяльності органу чи підрозділу, в якому відповідна особа проходить службу [6, с. 16].

О. І. Миколенко, О. М. Миколенко наголошують, що категорія «адміністративно-правовий статус» є однією із найбільш складних в адміністративному праві, що зумовлено

такими чинниками: 1) наукові роботи переповнені дискусіями щодо елементів, які складають зміст адміністративно-правового статусу; 2) відсутній диференційований підхід до характеристики складових адміністративно-правового статусу, залежно від того, про якого, власне, суб'єкта адміністративного права йдеться; 3) кожна частина адміністративного права (матеріальна, процедурна й процесуальна) буде забезпечувати своїх суб'єктів специфічним правовим статусом. Як наслідок, вчені зауважують, що адміністративно-правовий статус залежно від суб'єкта адміністративного права та сфер адміністративно-правового регулювання може мати різне змістовно-структурне наповнення [7, с. 66].

Л. В. Крупнова, досліджуючи правовий статус працівників державної виконавчої служби, відносить до його основних елементів права, обов'язки та відповідальність, закріплені нормами адміністративного права [8, с. 9].

В. Б. Авер'янов розглядає адміністративно-правовий статус як сукупність чітко визначених суб'єктивних прав і обов'язків, закріплених за суб'єктом нормами адміністративного права, які реалізуються як у межах адміністративних правових відносин, так і поза ними. У такому контексті адміністративно-правовий статус є інструментом визначення меж поведінки суб'єкта у взаємодії з іншими учасниками правових відносин, а також фіксує його місце в системі суб'єктів адміністративного права [9, с. 194].

А. М. Подоляка, досліджуючи адміністративно-правовий статус, підкреслює, що його зміст завжди формується через систему нормативно закріплених прав і обов'язків та характеризується особливим характером відповідальності, яка прямо пов'язана з реалізацією управлінських повноважень, а також займає визначене місце відповідної посади в ієрархії системи публічного управління [10, с. 10].

С. В. Ківалов адміністративно-правовий статус центральних органів виконавчої влади визначає крізь призму їх функцій, завдання, компетенцію [11, с. 96–99].

Т. А. Коломоець зазначає, що адміністративно-правовий статус це сукупність суб'єктивних прав і обов'язків, закріплених нормами адміністративного права за певним органом та відповідною ознакою набуття суб'єктом адміністративно-правового статусу. [12, с. 64].

С. В. Шестаков, розглядаючи адміністративно-правовий статус, трактує його як правову категорію, що відображає місце особи в системі суспільного поділу праці та визначає межі її службової діяльності у взаємодії з іншими учасниками адміністративних правових відносин, які регулюються нормами адміністративного права [6, с. 13].

С. Г. Стеценко визначає адміністративно-правовий статус як комплекс прав, обов'язків і гарантій їхньої реалізації, які визначені в нормативних актах [13, с. 90].

Попри різноманітність доктринальних позицій щодо розуміння адміністративно-правового статусу, у більшості з них простежуються спільні концептуальні ознаки: а) сукупність юридичних прав та обов'язків фізичних і юридичних осіб; б) наявність елементу правосуб'єктності; в) нормативне закріплення зазначених елементів у нормах адміністративного права. Крім того, у межах окремих наукових досліджень до структури статусу можуть додатково вносити такі елементи, як юридична відповідальність, функціональне призначення, завдання, компетенція, а також місце суб'єкта в системі суспільного поділу праці. Однак такі складові доцільно розглядати як допоміжні

(факультативні), що застосовуються залежно від специфіки відповідного виду адміністративно-правових відносин. На нашу думку, базовими елементами адміністративно-правового статусу доцільно вважати саме три складові: 1) сукупність прав і обов'язків суб'єкта правових відносин; 2) правосуб'єктність; 3) нормативне закріплення прав і обов'язків у чинному адміністративному законодавстві.

Отже, під адміністративно-правовим статусом суб'єктів адміністративно-правового захисту бізнесу пропонуємо визначати комплекс прав та обов'язків у поєднанні з їхньою правосуб'єктністю, які встановлені та гарантовані адміністративно-правовими нормами й визначають межі участі таких суб'єктів у публічно-правових відносинах, забезпечують реалізацію заходів щодо охорони, попередження порушень і захисту прав та законних інтересів суб'єктів бізнесу.

У межах дослідження доцільно звернутися до концептуальних доктринальних напрацювань В. В. Галуцького, який запропонував підхід до класифікації суб'єктів публічного управління, що здійснюють адміністративно-правовий захист. Систему суб'єктів захисту бізнесу доцільно структурувати за такими критеріями: а) за функціонально-змістовним критерієм, що впливає з характеру адміністративно-правового захисту, до відповідних суб'єктів потрібно відносити: 1) органи виконавчої влади; 2) органи місцевого самоврядування; 3) громадські об'єднання; 4) підприємства, установи та організації в разі делегування їм окремих публічних функцій у сфері захисту бізнесу; б) за критерієм ієрархічного положення суб'єктів у системі публічного управління: 1) вищі органи виконавчої влади загальної компетенції, які формують державну політику у відповідній сфері; 2) центральні органи виконавчої влади галузевої та міжгалузевої компетенції, що забезпечують її реалізацію; 3) місцеві органи виконавчої влади, які безпосередньо здійснюють адміністративно-правові заходи щодо охорони та захисту суб'єктів господарювання на територіальному рівні. Водночас варто наголосити, що, попри широку інституційну різноманітність, визначальна роль у системі адміністративно-правового захисту суб'єктів господарювання належить саме органам виконавчої влади, які забезпечують реалізацію основного масиву управлінсько-владних повноважень [14, с. 214–223].

М. В. Григорчук вважає, що Конституцією України, Цивільним кодексом України, іншими законодавчими актами встановлено коло суб'єктів, які мають повноваження здійснювати захист прав і охоронюваних законом інтересів усіх категорій учасників правових відносин, зокрема й бізнесу. У Цивільному кодексі України виділено главу, де виокремлено перелік суб'єктів владних повноважень, які мають право здійснювати захист цивільних прав та інтересів. Завдання забезпечення дотримання встановленого правового режиму в державі покладається на суд (стаття 16), Президента України, органи державної влади, органи влади Автономної Республіки Крим або органи місцевого самоврядування (стаття 17), нотаріусів (стаття 18), а також кожна особа наділена правом на самозахист (стаття 19) [15, с. 91].

Так, Д. Ю. Парамонов у контексті досліджуваного питання підсумовує, що адміністративно-правовий захист прав бізнесу представлений адміністративною діяльністю певного кола суб'єктів владних повноважень, що від імені держави уповноважені на

його реалізацію, а саме це: 1) публічна адміністрація щодо організації захисту прав суб'єктів бізнесу; 2) публічна адміністрація щодо реалізації адміністративно-правового захисту прав бізнесу. Вчений зазначає, що публічна адміністрація щодо організації захисту прав бізнесу є відповідальною за: а) створення моделі реалізації публічної влади та контроль її здійснення – законодавча, виконавча та судова гілки влади, а також громадянське суспільство; б) розробку та проведення реформи публічного управління – уряд, Офіс Президента України, Міністерство економіки та довкілля України, Міністерство фінансів України, Міністерство юстиції України, Національне агентство України з питань державної служби, Міністерство цифрової трансформації України, Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України й інші центральні органи виконавчої влади (відповідно до компетенції); в) розробку та проведення ефективних політик щодо розвитку бізнесу в Україні (стратегічне планування), а також контроль їхньої належної реалізації: – суб'єкти, що формують правову основу політик щодо розвитку бізнесу – парламент; – суб'єкти, що реалізують політики щодо розвитку бізнесу в Україні – Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади та місцевого самоврядування, а також суб'єкти з делегованими повноваженнями; г) формування нормативно-правового базису й процедур щодо здійснення судового, адміністративного та альтернативного врегулювання спорів про захист прав суб'єкта підприємницької діяльності, зокрема організаційно-методичного забезпечення такої діяльності, – Парламент, Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади та місцевого самоврядування (відповідно до компетенції). Зі свого боку публічна адміністрація щодо реалізації адміністративно-правового захисту прав бізнесу є відповідальною: 1) за справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення приватноправових і публічно-правових спорів з метою ефективного захисту бізнесу в Україні, що може бути здійснено в судовому порядку (органи системи судоустрою України) та адміністративному порядку (адміністративні органи України, що мають право на розгляд і вирішення таких справ, а також вчинення процедурних дій щодо захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні, наприклад Антимонопольний комітет України, органи місцевого самоврядування); 2) за сприяння суб'єктам бізнесу у врегулюванні спірних питань щодо захисту їхніх прав – правозахисні органи [16, с. 62–65].

Особливу увагу потрібно звернути на специфіку правового становища суб'єктів владних повноважень у системі адміністративно-правового захисту бізнесу. Їхня особливість полягає в поєднанні двох взаємопов'язаних, але водночас потенційно суперечливих функціональних ролей, що обумовлює подвійний характер їхнього адміністративно-правового статусу. З одного боку, органи публічної влади наділені законом повноваженнями щодо створення належних умов для здійснення бізнесу, забезпечення охорони прав і законних інтересів суб'єктів господарювання, а також запобігання й припинення порушень у цій сфері, реалізуючи контрольні, наглядові, дозвольні та інші управлінські функції, вони покликані гарантувати законність публічного адміністрування та ефективний захист бізнесу. Водночас саме суб'єкти владних повноважень можуть бути джерелом порушення прав суб'єктів господарювання. Ухвалення незаконних управлінських рішень, перевищення компетенції, бездіяльність або неналежне виконання покладених законом обов'язків здатні призвести до необґрунтованого обмеження свободи підприємницької діяльності

та порушення прав і законних інтересів бізнесу. Як слушно зазначає С. Я. Сенюта, порушення прав суб'єктів бізнесу можуть бути зумовлені не лише протиправною поведінкою інших учасників господарських відносин, а й неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади [17, с. 145].

Досліджуючи адміністративно-правовий статус державних і недержавних суб'єктів адміністративно-правового захисту бізнесу, доцільно звернути увагу на особливості правового становища осіб, які реалізують відповідні публічно-владні повноваження. Незважаючи на відмінності в правовій природі органів державної влади й органів місцевого самоврядування, діяльність їхніх посадових осіб має низку спільних ознак, що проявляються у виконанні функцій публічного управління, реалізації владних повноважень та обов'язку діяти виключно в інтересах суспільства й відповідно до вимог закону. Саме наявність спільних засад проходження служби, єдиних принципів діяльності та спрямованість на реалізацію публічного інтересу стали підставою для формування в сучасній адміністративно-правовій науці узагальнювальної категорії «публічна служба», яка охоплює як державну службу, так і службу в органах місцевого самоврядування. Такий підхід дає змогу розглядати державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування як окрему групу суб'єктів публічного адміністрування, наділених повноваженнями щодо реалізації державної політики, зокрема у сфері адміністративно-правового захисту бізнесу [18, с. 24].

На нашу думку, саме ця подвійна природа діяльності суб'єктів владних повноважень є однією з визначальних особливостей їхнього адміністративно-правового статусу. На відміну від інших учасників правовідносин вони одночасно виконують функцію гаранта прав суб'єктів бізнесу та можуть бути суб'єктами, рішення, дії чи бездіяльність яких стають предметом адміністративного або судового оскарження. Саме тому їхній правовий статус має передбачати не лише достатній обсяг владних повноважень для ефективного захисту бізнесу, а й дієву систему юридичних гарантій, процедур контролю та механізмів відповідальності, що забезпечують дотримання принципів законності, пропорційності, належного урядування й верховенства права.

На наше глибоке переконання, до системи суб'єктного складу адміністративно-правового захисту бізнесу в Україні потрібно віднести як органи державної влади, так і інші суб'єкти публічного управління, що за своїм змістом не є носіями державної влади.

Особливе місце в системі суб'єктів адміністративно-правового захисту бізнесу посідає Верховна Рада України, яка здійснює нормативне забезпечення державної політики у відповідній сфері. До її компетенції належить ухвалення законів, що визначають правові засади реалізації права на ведення бізнесу, гарантії захисту права власності, засади конкурентної політики та антимонопольного регулювання, правовий режим майна, порядок здійснення зовнішньоекономічної діяльності, митної справи, а також інші питання, які безпосередньо впливають на функціонування бізнесу (ст. 92 Конституції України) [19].

Важливе місце в системі суб'єктів адміністративно-правового захисту бізнесу належить Президенту України, який, відповідно до Конституції України, забезпечує державний суверенітет, національну безпеку, представляє державу в міжнародних відносинах і

визначає основні напрями зовнішньої політики. У межах конституційних повноважень Президент України бере участь у формуванні державної політики щодо розвитку бізнесу через видання нормативно-правових актів [19].

Пріоритетну роль у системі адміністративно-правового захисту бізнесу відіграє Кабінет Міністрів України як вищий орган у системі виконавчої влади. Аналіз ст. 20 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» свідчить, що у сфері адміністративно-правового захисту бізнесу Кабінет Міністрів України реалізує широкий комплекс повноважень економічного, регуляторного, управлінського й організаційного характеру, а саме уряд забезпечує формування та реалізацію державної економічної, фінансової, податкової, цінової й зовнішньоекономічної політики, здійснює державне регулювання національної економіки, розробляє та виконує загальнодержавні програми економічного розвитку, управляє об'єктами державної власності, забезпечує проведення державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності, сприяє розвитку підприємництва, захисту конкуренції, демонополізації економіки та підтримці національного товаровиробника. Крім того, до компетенції Кабінету Міністрів України належать організація митної справи, регулювання зовнішньоекономічної діяльності, забезпечення інноваційного розвитку, реалізація бюджетної та інвестиційної політики, а також створення умов для стабільного функціонування бізнесу [20].

На регіональному рівні реалізацію державної політики у сфері захисту бізнесу забезпечують місцеві державні адміністрації, які є органами виконавчої влади загальної компетенції. Відповідно до ст. 19 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» місцеві державні адміністрації реалізують низку повноважень, спрямованих на забезпечення розвитку підприємництва та захисту прав бізнесу. До їхньої компетенції належать управління об'єктами державної власності й майном, переданим у їхнє відання, здійснення делегованих повноважень щодо управління майном територіальних громад, участь у реалізації державної політики у сфері приватизації, сприяння розвитку малого підприємництва та підтримка інноваційної діяльності. Крім того, місцеві державні адміністрації беруть участь у здійсненні державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності, а також у визначених законом випадках забезпечують проведення державної реєстрації юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців. Аналіз положень ст. 19 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» свідчить, що повноваження місцевих державних адміністрацій у сфері адміністративно-правового захисту бізнесу мають комплексний характер. Вони охоплюють майново-управлінський, регуляторний, організаційний і реєстраційний напрями діяльності. Реалізація цих повноважень спрямована на забезпечення ефективного управління державною власністю, створення сприятливих умов для розвитку підприємництва, підтримку малого бізнесу та впровадження державної регуляторної політики на регіональному рівні [21].

До органів галузевої та міжгалузевої компетенції належать передусім міністерства й державні служби, агентства, загальний зміст статусу яких визначено в порядку Конституції України та Закону України «Про центральні органи виконавчої влади». До системи центральних органів виконавчої влади, які забезпечують реалізацію державної політики у сфері адміністративно-правового захисту бізнесу, належать органи, компетенція

яких пов'язана із захистом права власності, розвитком підприємництва, інвестиційною діяльністю, податковим і митним регулюванням, фінансовим контролем і забезпеченням конкурентного середовища. Серед них провідне місце займають Міністерство економіки та довілля України (далі – Мінекономіки), Міністерство закордонних справ України, Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство юстиції України, Міністерство фінансів України, Державна податкова служба України, Державна регуляторна служба України, Державна митна служба України, Державна служба фінансового моніторингу України, Бюро економічної безпеки України та Антимонопольний комітет України [22].

Поряд із центральними органами виконавчої влади спеціальної компетенції важливе значення для адміністративно-правового захисту бізнесу мають органи міжгалузевої компетенції. Їхня діяльність хоча й не спрямована виключно на забезпечення прав суб'єктів господарювання, однак істотно впливає на формування належних правових, організаційних та економічних умов здійснення підприємницької діяльності. До таких органів належать Міністерство юстиції України, Міністерство розвитку громад та територій України, Міністерство освіти і науки України, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство культури України, Міністерство молоді та спорту України тощо.

Окрему групу становлять центральні органи виконавчої влади, діяльність яких безпосередньо пов'язана із формуванням державної інвестиційної політики та створенням сприятливого середовища для розвитку бізнесу. Серед них особливе значення мають Міністерство енергетики України, Міністерство цифрової трансформації України, а також Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України, які реалізують державну політику щодо залучення інвестицій, розвитку інновацій, цифровізації економіки та модернізації окремих секторів господарства.

На місцевому рівні важливу роль у системі адміністративно-правового захисту бізнесу відіграють органи місцевого самоврядування, які реалізують власні та делеговані державою повноваження у сферах управління комунальним майном, сприяння підприємству, залучення інвестицій, розвитку територіальних громад і забезпечення належних умов для здійснення господарської діяльності. Реалізація цих повноважень сприяє формуванню сприятливого підприємницького середовища та забезпеченню захисту прав і законних інтересів суб'єктів господарювання на місцевому рівні [23].

Водночас система суб'єктів адміністративно-правового захисту бізнесу не обмежується лише органами публічної влади. Окремі публічно значущі функції в цій сфері виконують недержавні інституції, яким законодавством надано відповідні повноваження або які беруть участь у реалізації державної політики. До них належать торгово-промислові палати, біржі, професійні об'єднання, асоціації підприємців, саморегульовані організації та інші інституції, діяльність яких спрямована на представництво й захист інтересів бізнесу, розвиток конкуренції та підтримку підприємництва. Одним із найбільш впливових громадських об'єднань у цій сфері є Український союз промисловців і підприємців (далі – УСПП). Відповідно до Статуту УСПП є всеукраїнською неприбутковою громадською організацією, що об'єднує суб'єктів підприємництва, підприємства, установи та громадські організації з метою представництва й захисту їхніх законних інтересів, розвитку підприємництва, покращення інвестиційного клімату та сприяння економічному розвитку

держави. Основними напрямками діяльності УСПП є представництво інтересів бізнесу у взаємовідносинах з органами державної влади та місцевого самоврядування, участь у розробленні нормативно-правових актів, проведення громадської експертизи проєктів законодавства, надання консультаційної підтримки підприємцям, організація професійних заходів, розвиток міжнародного співробітництва, сприяння інноваціям і підвищенню конкурентоспроможності українського бізнесу [24].

Також недержавними суб'єктами у сфері захисту прав суб'єктів підприємництва є торгово-промислові палати. Відповідно до Закону України «Про торгово-промислові палати в Україні» торгово-промислова палата є недержавною неприбутковою самоврядною організацією, яка об'єднує юридичних осіб, які створені й діють згідно із законодавством України, та громадян України, зареєстрованих як підприємці, та їх об'єднання. Основними завданнями торгово-промислових палат є сприяння розвитку зовнішньоекономічної діяльності та експорту, надання підприємцям практичної допомоги в здійсненні торговельно-економічної діяльності, представництво інтересів бізнесу в Україні та за кордоном, а також розвиток міжнародного економічного співробітництва (ст. 3 Закону України «Про торгово-промислові палати в Україні») [25].

Водночас діяльність недержавних суб'єктів у системі адміністративно-правового захисту бізнесу має переважно консультативний, координаційний і представницький характер. На відміну від органів публічної влади вони не наділені владно-розпорядчими повноваженнями, однак здійснюють суттєвий вплив на формування державної політики у сфері підприємництва, інвестиційної діяльності та захисту майнових прав за рахунок участі в нормотворчих процесах, громадському контролі, підготовці експертних висновків, представництві інтересів бізнес-спільноти й розвитку партнерської взаємодії між державою та суб'єктами господарювання.

Висновки. Система суб'єктів адміністративно-правового захисту бізнесу в Україні є комплексною та поєднує як органи публічної влади, наділені владними управлінськими повноваженнями, так і недержавні інституції, діяльність яких спрямована на представництво інтересів підприємців, сприяння розвитку підприємництва, покращення інвестиційного клімату та забезпечення ефективної взаємодії між бізнесом і державою. Така модель забезпечує комплексний підхід до реалізації адміністративно-правових механізмів захисту бізнесу, поєднуючи імперативні засоби державного регулювання із механізмами громадської участі та саморегулювання. Проведений аналіз законодавства, наукових підходів і компетенції окремих суб'єктів публічної адміністрації дає підстави стверджувати, що наявні класифікації суб'єктів адміністративно-правового захисту бізнесу здебільшого базуються на організаційній структурі органів влади або їхнє місце в системі публічного управління. Водночас такий підхід неповною мірою відображає функціональне призначення кожного суб'єкта в механізмі адміністративно-правового захисту бізнесу. У зв'язку з цим пропонуємо здійснювати класифікацію суб'єктів адміністративно-правового захисту бізнесу за характером реалізованих адміністративно-правових повноважень, виділивши такі групи: 1) суб'єкти формування державної політики у сфері захисту бізнесу – суб'єкти, які визначають засади державної політики, формують нормативно-правову основу підприємницької діяльності та встановлюють гарантії захисту бізнесу (Верховна Рада

України, Президент України та Кабінет Міністрів України); 2) суб'єкти організаційного забезпечення адміністративно-правового захисту бізнесу – суб'єкти, які забезпечують реалізацію державної політики, координують діяльність інших органів, організовують виконання державних програм розвитку підприємництва та забезпечують функціонування адміністративного механізму захисту бізнесу (Міністерство економіки та довкілля України, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування); 3) суб'єкти регуляторно-дозвільного та сервісного забезпечення підприємницької діяльності – суб'єкти, діяльність яких спрямована на створення сприятливих умов для здійснення господарської діяльності через реалізації дозвільних, реєстраційних, ліцензійних, інформаційних і консультативних повноважень (Державна регуляторна служба України, Міністерство цифрової трансформації України, органи місцевого самоврядування та інші органи, що надають адміністративні послуги суб'єктам господарювання); 4) суб'єкти контрольно-наглядового забезпечення законності у сфері господарської діяльності – суб'єкти, які здійснюють державний контроль за додержанням законодавства у сфері підприємництва, фінансової дисципліни, оподаткування, митної справи, конкурентного законодавства та інших напрямів господарської діяльності (Державна податкова служба України, Державна митна служба України, Антимонопольний комітет України, Державна служба фінансового моніторингу України та інші контролюючі органи); 5) суб'єкти правоохоронного адміністративно-правового захисту бізнесу – суб'єкти, які реалізують превентивні, юрисдикційні та правоохоронні повноваження, спрямовані на припинення правопорушень, захист права власності, економічної безпеки та законних інтересів суб'єктів господарювання (Міністерство внутрішніх справ України, Бюро економічної безпеки України та інші правоохоронні органи в межах їхньої адміністративної компетенції); 6) суб'єкти відновлення порушених прав суб'єктів бізнесу – органи, діяльність яких спрямована на поновлення порушених прав суб'єктів господарювання через примусове виконання судових та інших рішень, а також застосування інших адміністративно-правових механізмів відновлення порушених прав (органи Державної виконавчої служби України); 7) спеціалізовані правозахисні суб'єкти у сфері захисту бізнесу – здійснення захисту прав суб'єктів господарювання є одним із основних напрямів їхньої діяльності (Рада бізнес-омбудсмана, торгово-промислові палати, громадські об'єднання, а також інші інституції, створені для позасудового захисту прав підприємців і взаємодії бізнесу з органами публічної влади).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Риженко І. М. Статус суб'єктів адміністративно-правового захисту права власності суб'єктів господарювання в Україні. *Форум права*. 2009. № 3. С. 531–537.
2. Авторгов А. М. Адміністративно-правовий статус державного виконавця : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07 / Київ. нац. ун-т внутр. справ. К., 2008. 17 с.
3. Бандурка О. О. Державна податкова служба в Україні: система, правовий статус, модернізація. Х. : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. 234 с.

Гарасім Т. В. Особливості правового статусу суб'єктів адміністративно-правового захисту бізнесу в Україні

4. Дідич О. В. Адміністративно-правовий статус торговців цінними паперами : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07 / Одес. нац. юрид. акад. О., 2004. 19 с.
5. Федевич О. М. Адміністративно-правовий статус Державного агентства України з управління зоною відчуження : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2012. 296 с.
6. Журавель Я. В. Адміністративно-правовий статус органів місцевого самоврядування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07 / Ін-т законодавства Верховної Ради України. 2008. 18 с.
7. Миколенко О. І., Миколенко О. М. Адміністративно-правовий статус як категорія адміністративного права. *Правова держава*. 2023. № 52. С. 65–73. URL : <https://pd.onu.edu.ua/article/view/291720>
8. Крупнова Л. В. Адміністративно-правовий статус працівника державної виконавчої служби України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07 / Нац. ун-т держ. податк. служби України. Ірпінь, 2008. 18 с.
9. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник. У двох томах. Том 1 : Загальна частина / ред. колегія : В. Б. Авер'янов (голова) та ін. Київ : Юрид. думка, 2007. 592 с.
10. Подоляка А. М. Адміністративно-правовий статус Державної автомобільної інспекції МВС України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07 / Нац. ун-т внутр. справ. Х., 2004. 19 с.
11. Ківалов С. В., Біла Л. Р. Адміністративне право України : навчально-методичний посібник. Одеса : Юридична література, 2002. 312 с.
12. Коломоєць Т. О. Адміністративне право України. Академічний курс : підруч. Київ, 2011. 284 с.
13. Стеценко С. Г. Адміністративне право України : навч. посіб. Київ, 2007. 368 с.
14. Галуцько В. В. Охорона права власності: Адміністративно-правові аспекти : монографія / за ред. В. К. Шкарупи. Херсон, 2008. 348 с.
15. Григорчук М. В. Органи захисту прав і охоронюваних законом інтересів суб'єктів господарювання. *Економіка та право*. 2016. № 3. С. 90–97.
16. Парамонов Д. Ю. Адміністративно-правове забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2018. 223 с.
17. Сенюта С. Я. Поняття та підстави захисту прав суб'єктів господарювання. *Приватне право і підприємництво*. 2016. Вип. 15. С. 143–146.
18. Авер'янов В. Б. Адміністративна реформа і правова наука. *Право України*. 2002. № 3. С. 20–27.
19. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
20. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27 лютого 2014 року № 794-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>
21. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>

22. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 № 3166-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>
23. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
24. Статут Всеукраїнської громадської організації «Український союз промисловців і підприємців». URL : <https://uspp.ua/pro-uspp/oficijno/statut>
25. Про торгово-промислові палати в Україні : Закон України від 02.12.1997 № 671/97-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/97-%D0%B2%D1%80#Text>

Дата надходження 16.07.2026

Дата прийняття після рецензування 30.07.2026

Дата рекомендації 27.08.2026

Дата публікації 30.09.2026